

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Bakalářská práce
HLUBOTISK V ILUSTRACI

Kristýna Legerská

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění

Studijní program Výtvarná umění

Studijní obor Ilustrace a grafika

Specializace Ilustrace Grafika

Bakalářská práce

HLUBOTISK V ILUSTRACI

Kristýna Legerská

Vedoucí práce: Prof. akad. mal. Mikoláš Axmann
Katedra výtvarného umění
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem umělecké dílo vypracovala samostatně a nejedná se o plagiát.

Plzeň, 30. července 2020

.....

podpis autora

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce prof. akad. mal. Mikoláši Axmannovi za cenné připomínky, které mě vytrhávaly z komfortních zón a pomohly mi dostat se do tvůrčího stavu. Dále MgA. Janu Kocmanovi za ochotu a technickou pomoc.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Výběr tématu.....	2
3. Příprava a proces tvorby.....	3
4. Příklad postupu práce na vybrané matici.....	5
5. Použité materiály a nástroje.....	6
6. Závěr.....	7
Seznam použitých zdrojů.....	8
Resumé.....	9
Obrazové přílohy.....	10

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se snažím zužitkovat všechny poznatky o technice hlubotisku nastřádané během studia. Tiskovými a materiálovými experimenty prohlubuji svou dosavadní zkušenost s technikou a blíže prozkoumávám její obrovský potenciál. V teoretické části kladu důraz na technickou stránku práce a snažím se objasnit některé postupy a způsoby uvažování nad hlubotiskovou maticí. Do jaké míry mám při své práci nechat prostor náhodě? Kdy už je třeba proces vědomě ovlivnit? Jak se vymanit z doslovného překladu kresby do grafického projevu?

Jednotlivé kapitoly reflektují tvůrčí proces a nepředvídatelné okolnosti, které tvorbu provázely. Zabývám se vztahem mezi autorským textem a ilustrací a přibližuji některé problémy, které s sebou tento vztah nese. Hledám takové výrazové prostředky, jež umocní náladu a vnitřní energii obrazu a zároveň mu neuberou na syrovosti.

2. Výběr tématu

S metodou tisku z hloubky se setkávám od začátku studia na FDULS. Výběr hlubotisku jako média, kterým se budu zabývat ve své bakalářské práci, na tuto skutečnost přirozeně navázal. Tisk z hloubky je velmi široký pojem. Z veškerých možností, které nabízí, jsem měla v předchozích semestrech příležitost si vyzkoušet tyto techniky: čárový lept, barevný soutisk v suché jehle, mezzotintu, inkoustovou rezerváž a kolografii. Každé technice jsem se však vždy věnovala samostatně. Právě z tohoto důvodu jsem si za cíl zvolila je vzájemně propojit, uvolnit je z jejich „definic“ a najít v nich nové souvislosti. Vedoucí mé práce prof. Mikoláš Axmann mi nastínil možnost prozkoumat kombinaci cest mechanických¹ a chemických². Ta nabízí celou řadu výrazů, a tak se právě svoboda v používání různých metod, materiálů a nástrojů nakonec stala centrem mé pozornosti.

¹ Pod obecněji používaným pojmem rytina rozumíme soubor hlubotiskových technik lineární nebo tónové kresby, při nichž [...] je obraz vyhlouben pod povrch tiskové formy. (KREJČA, Aleš. *Techniky grafického umění: průvodce pracovními postupy a dějinami originální tiskové grafiky*. Praha: Artia, 1981., s. 67).

² Pod obecním pojmem „lept“ rozumíme rozsáhlou skupinu hlubotiskových technik lineární i tónové kresby, při nichž je obraz do hladkého povrchu kovové desky vyhlouben pomocí některého z leptadel. Tyto postupy též souhrnně nazýváme mokré, na rozdíl od suchých, mechanických postupů rytiny (KREJČA, Aleš. *Techniky grafického umění: průvodce pracovními postupy a dějinami originální tiskové grafiky*. Praha: Artia, 1981., s. 89).

3. Příprava a proces tvorby

S přípravou a technickými zkouškami jsem začala už v zimním semestru, kdy jsem si vyzkoušela falešnou mezzotintu³. To mě zavedlo do litografické dílny, odkud jsem si půjčovala různě abrazivní písky k dosažení určité intenzity tónu v ploše. Jistý čas jsem také věnovala výrobě matric z různých materiálů⁴. Každá matrice měla jak své přednosti, tak i nevýhody. Například hliníkovou desku je možné pro její měkkost opracovat i širokým rydlem, na druhou stranu se vytvořená kresba začíná ztrácet již při prvním otisku.

Díky těmto zkouškám jsem si znovu připomněla nejzákladnější principy tisku. Nakonec jsem se rozhodla použít jako základní materiál měď – pro její pevnost a pružnost. Zároveň mohu na měděnou matrici chemicky i mechanicky působit (na rozdíl od matrice z kartonu nebo lina). Z počátku jsem na ni nanášela tmel či nitrolak, ale v průběhu zkoušek jsem zjistila, že samotná měď nabízí tolik možností, že není třeba svou pozornost odvádět jinými materiály.

S realizací matric jsem začala po vyhlášení karantény. Obstarala jsem si potřebné chemikálie, abych mohla pokračovat v práci mimo ateliér. Domácí prostředí a časová flexibilita vedly ke svobodnějšímu přístupu k tvorbě. Začala jsem experimentovat se včelím voskem, hrubým kalafunovým zrnem (zaprášeným lokálně), dlátem i ruční frézku. Postupně se přidávaly další a další způsoby a jiné jsem naopak vyřazovala, a tak má práce postupně získávala konkrétní obrysy. Zvolila jsem komorní formát tisku, který se jevil jako méně časově náročný, abych mohla realizovat více experimentů a naplnit tak primární záměr své práce.

Součástí příprav byly i zkoušky tiskové⁵. Vybrala jsem jednu matrici, na které byla vytvořena kresba za pomoci ruční frézky. Taková matrice, díky výraznému reliéfu, nabízí široké možnosti interpretace. Zatírala jsem do matrice různé odstíny olejových barev v kombinaci s barvou ofsetovou. Konečný náklad jsem se pak rozhodla vytisknout v černobílé, abych podpořila charakter struktur.

³ Zinková deska je nazrněna pískem a následně vyhlazována až do bílé.

⁴ Obrazová příloha 1

⁵ Obrazová příloha 2

Soubor jsem doplnila jednou maticí formátu A2. Chtěla jsem si objevené technické postupy vyzkoušet i ve větším měřítku. První pokus se nezdařil dle mého očekávání – velký formát vyžadoval odlišné technické postupy. Napodruhé už jsem vše pečlivě rozmyslela a paradoxně mě tvorba této matrice stála velmi podobné množství energie, jako tomu bylo u formátů menších. To bylo dáno především výběrem odpovídajících nástrojů – drobný kousek vosku jsem nahradila silnou voskovou svící a vrypy jsem vytvářela dlátem namísto jehly. Proces tvorby byl dynamický, což se jistě pozitivně projevilo na výsledné matici.

Součástí souboru ilustrací je autorský text na téma *Struktury*. Zjistila jsem ovšem, že propojení vlastního textu i obrazu může mít své nevýhody. Nahlížím-li na téma pouze ze svého úhlu pohledu, mohu se připravit o důležitý odstup. V případě, že zvolím text jiného autora, mohu s ním vést „dialog“ prostřednictvím ilustrace, a tím se mezi textem a obrazem vytvoří velmi důležité napětí. Text a obraz naštěstí mohou „hovořit“ každý svým jazykem. Text nedokáže sdělit to, co obraz a naopak. Pokud se mi tedy podaří, aby mezi textem a obrazem nedocházelo ke shodě, ale k jejich vzájemnému doplnění, může být výsledné sdělení „celistvější“.

4. Příklad postupu práce na vybrané matrici

Matrice byla nejdříve lokálně nazrněna pískem. Potom na ní bylo ručně zaprášeno kalafunové zrno, které bylo následně zataveno. Na desce byla postupně vytvořena kresba voskem a poté byla leptána dvakrát vždy na 15 minut. Dále byl na desku nanesen lak na bázi lihu. Po jeho zaschnutí byla do něj jehlou a skoblinou vyryta kresba. V další fázi byla deska na 50 minut ponořena do kyselinové lázně. Po vyčištění matrice od vosku a krytu byla do matrice zatřena hlubotisková černá barva ředěná malým množstvím lněné fermeže. Barva byla z desky nejdříve lehce setřena gázou a následně vytřena rukou za tepla. Tisk se uskutečnil na vlhčený grafický karton z 60% bavlny gramáže $220\text{g}/\text{m}^2$.

5. Použité materiály a nástroje

Měděné desky tloušťky 0,6 mm

Chlorid železitý (FeCl_3)

Asfaltový lak

Lak na bázi alkoholu

Vosk

Kalafuna

Písek zrnitosti 40–440

Smirkový papír zrnitosti 80–2000

Plavená křída

Lněná fermež

Rozpouštědla

Leštící pasta

Jehla

Dláto

Skoblina

Šábr

Ruční frézka

Hlubotisková barva Charbonnel

Grafické kartony Fabriano 220g/m²

Veškeré tisky byly realizovány v ateliéru Ilustrace a grafiky na FDULS.

6. Závěr

Grafický projev v hlubotisku je spojený se soustředěním a vytrvalostí. Matrice klade odpor a tím probouzí naši vynalézavost a tvořivost. Jednotlivé kroky je třeba dobře vážit (i když nyní už vím, že existuje poměrně snadná cesta „tam“ a „zpět“). Zároveň vnímám jako velmi důležité nenechat se touto technikou svázat, nebo přesněji nenechat se svázat kresebnou předlohou, a využít tak její plný potenciál. Každému kroku, od přípravy matrice až po samotný tisk, příkládám během tvůrčího procesu stejnou důležitost.

Zdánlivě banální materiálové a tiskové zkoušky mi pomohly se v průběhu práce více uvolnit. Stejně tak srovnání četných způsobů interpretace jedné matrice mě přesvědčilo o tom, že technika hlubotisku nabízí mnoho různých výrazů a umožňuje využití širší barevné škály, než je zprvu patrné. Veškeré získané postupy, jak technické, tak myšlenkové, považuji za velmi osvobozující a přínosné pro další tvorbu.

Seznam použitých zdrojů

KREJČA, Aleš. *Techniky grafického umění: průvodce pracovními postupy a dějinami originální tiskové grafiky*. Praha: Artia, 1981.

Resumé

My bachelor work searches for various techniques of intaglio, and it is based on my previous experiences with this traditional technique. Intaglio printmaking first emerged in the 15th century using mostly engraving techniques, yet it is not so commonly used in contemporary art for its time taking and technically demanding character.

The aim of the work was to deepen my knowledge in this field and moreover, I attempted to release the techniques from their own definitions in order to enable them to become more independent in their expression. Merging various techniques such as dry point, linear etching and aquatint became the centre of my interest. I avidly observed its multiple possibilities. The main issue of the theoretical part is the explanation of various procedures, material and printing experiments as well as the characterization of the complicated relation between author's text and illustration.

The set of 17 original graphic prints came as a result of the overall process. Nevertheless there is still a lot to explore combining etching and engraving techniques and therefore I consider their potential inexhaustible.

Obrazové přílohy

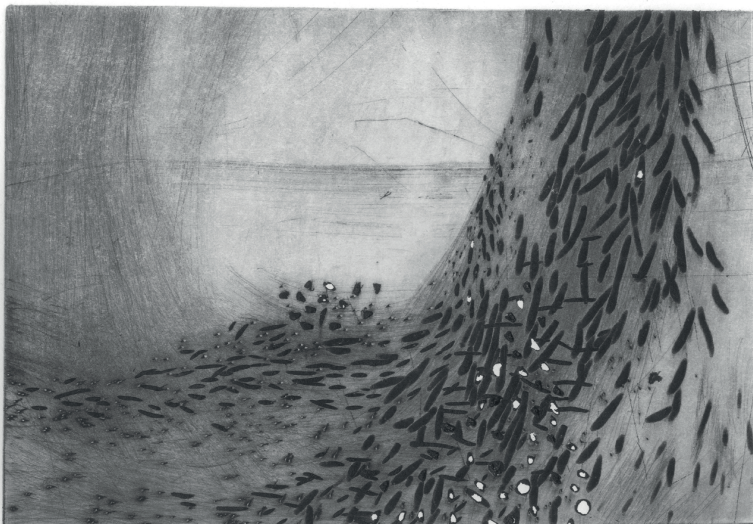
Příloha 1 – Materiálové zkoušky

Příloha 2 – Způsoby interpretace jedné matrice

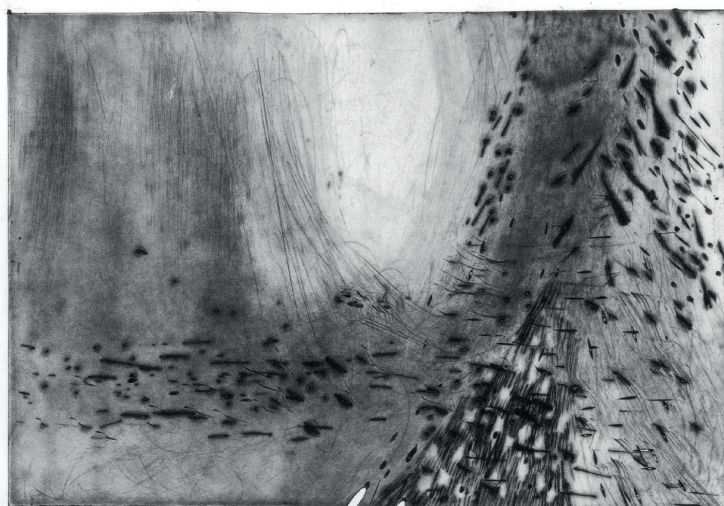
Příloha 3 – Dokumentace pracovního postupu

Příloha 4 – Ukázka konečných ilustrací

Příloha 1

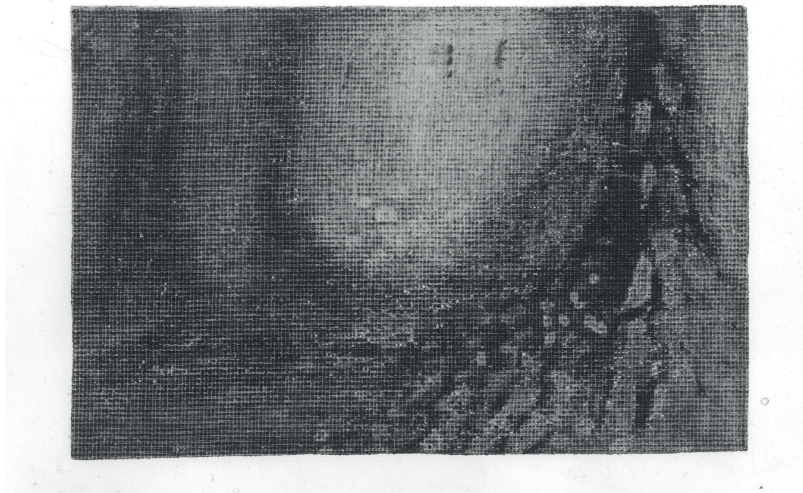
Obrázek 1 - Tisk z lina

Obrázek 2 - Tisk z PVC fólie

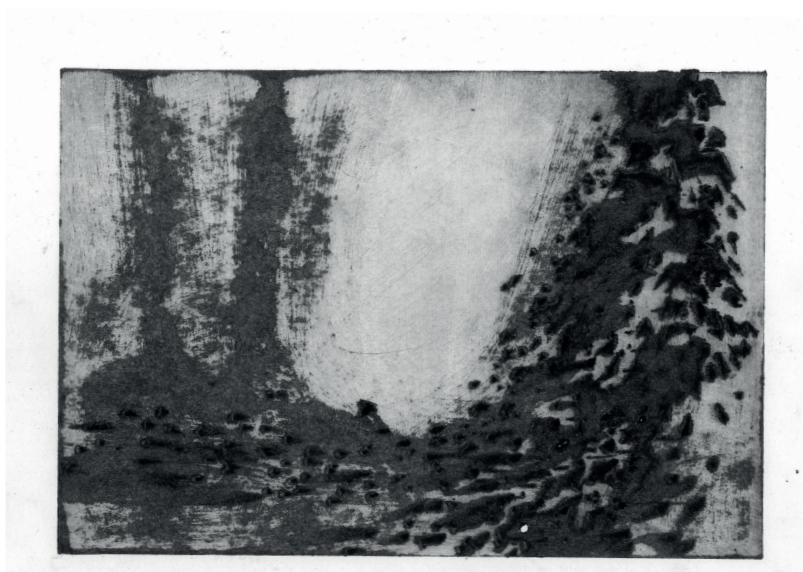
Obrázek 3 - Tisk z kartonu potaženého textilem

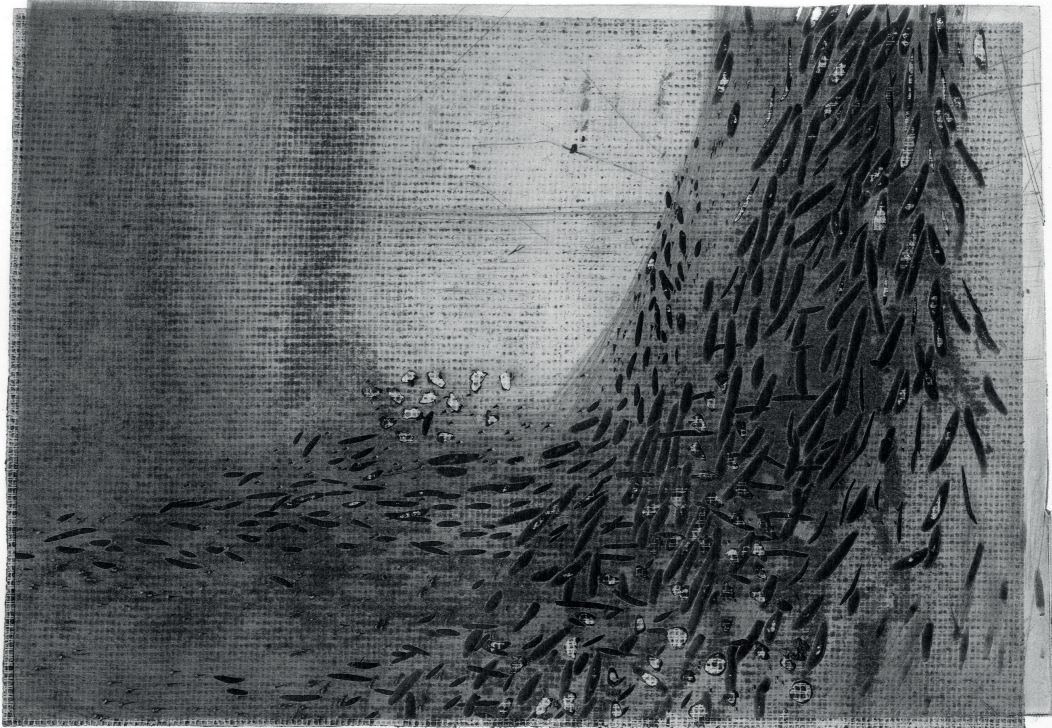
Obrázek 4 - Tisk z kartonu potaženého gázou

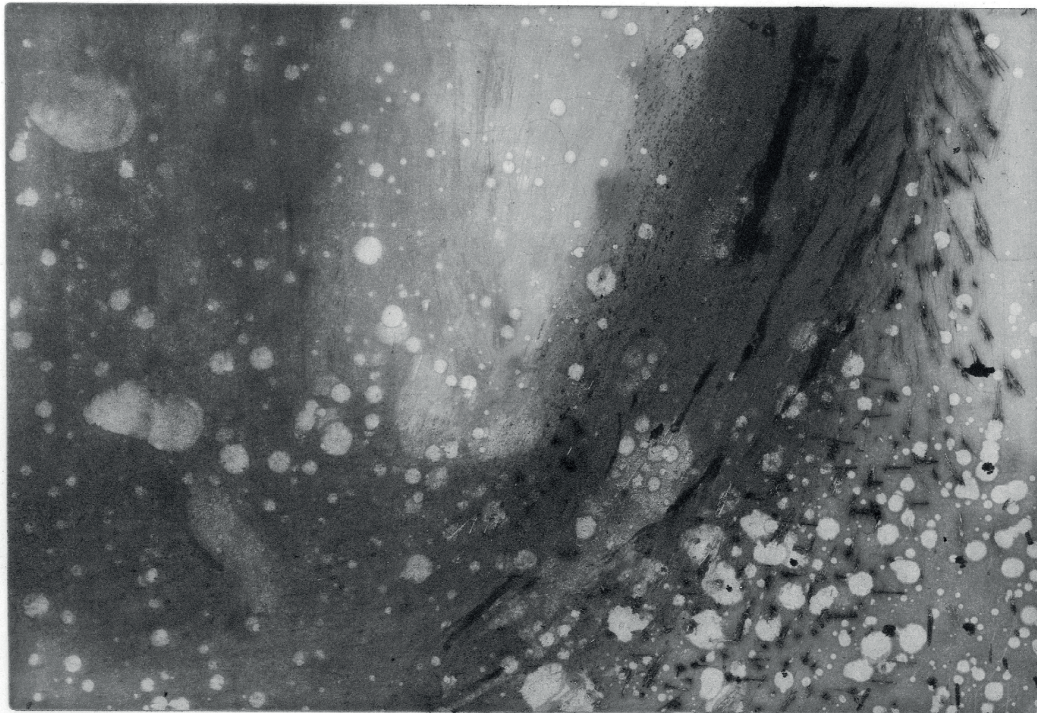
Obrázek 5 - Tisk z papírů, kartonů a lepicích pásek

Obrázek 6 - Tisk z křídového papíru

Obrázek 7 - Soutisk lina a kartonu potaženého gázou

Obrázek 8 - Tisk z hliníkové desky zasažené ředidlem

Obrázek 9 - Soutisk tří hliníkových matic

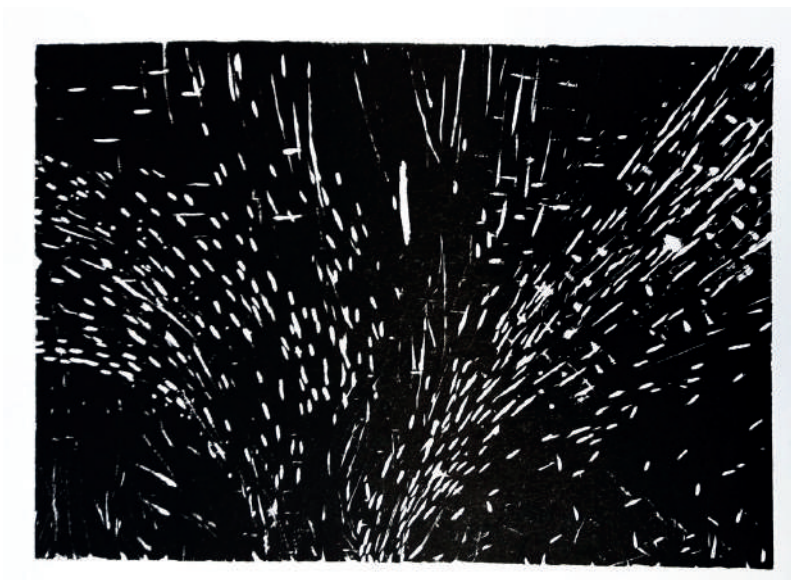

Obrázek 10 - Soutisk křídového papíru a kartonu potaženého textílem

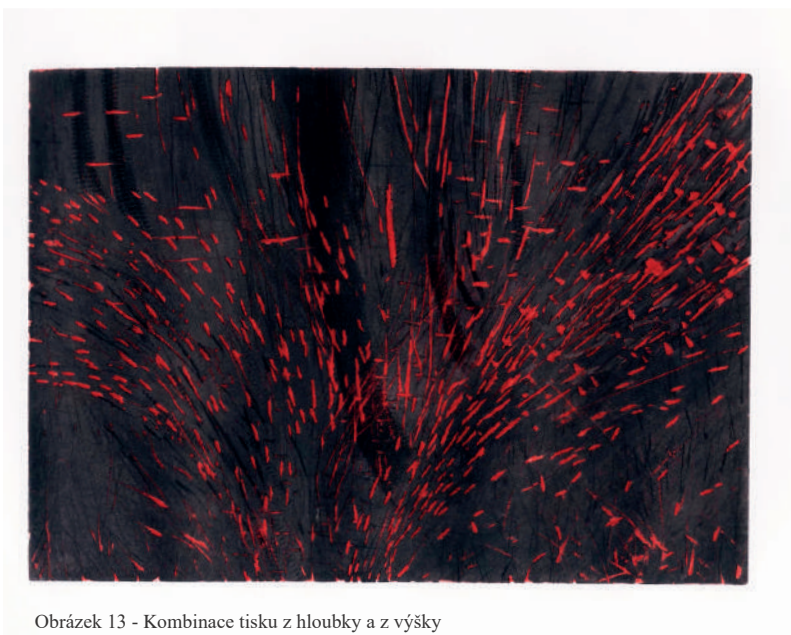
Příloha 2

Obrázek 11 - Tisk z hloubky

Obrázek 12 - Tisk z výšky

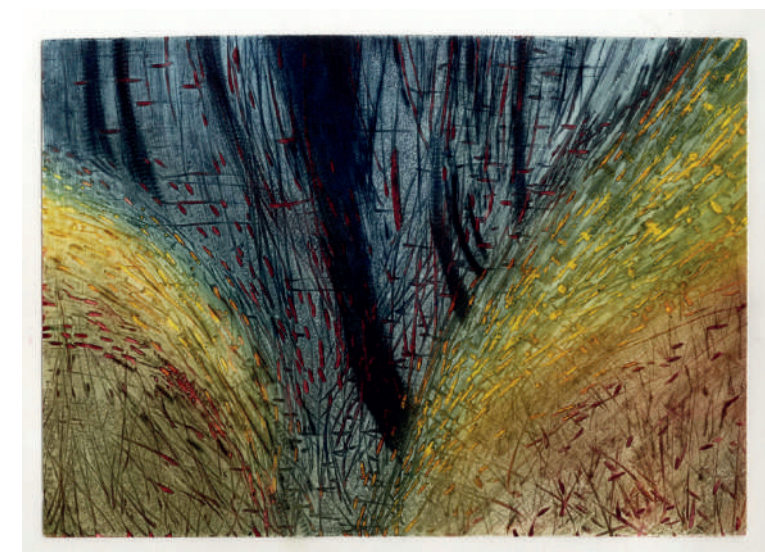
Obrázek 13 - Kombinace tisku z hloubky a z výšky

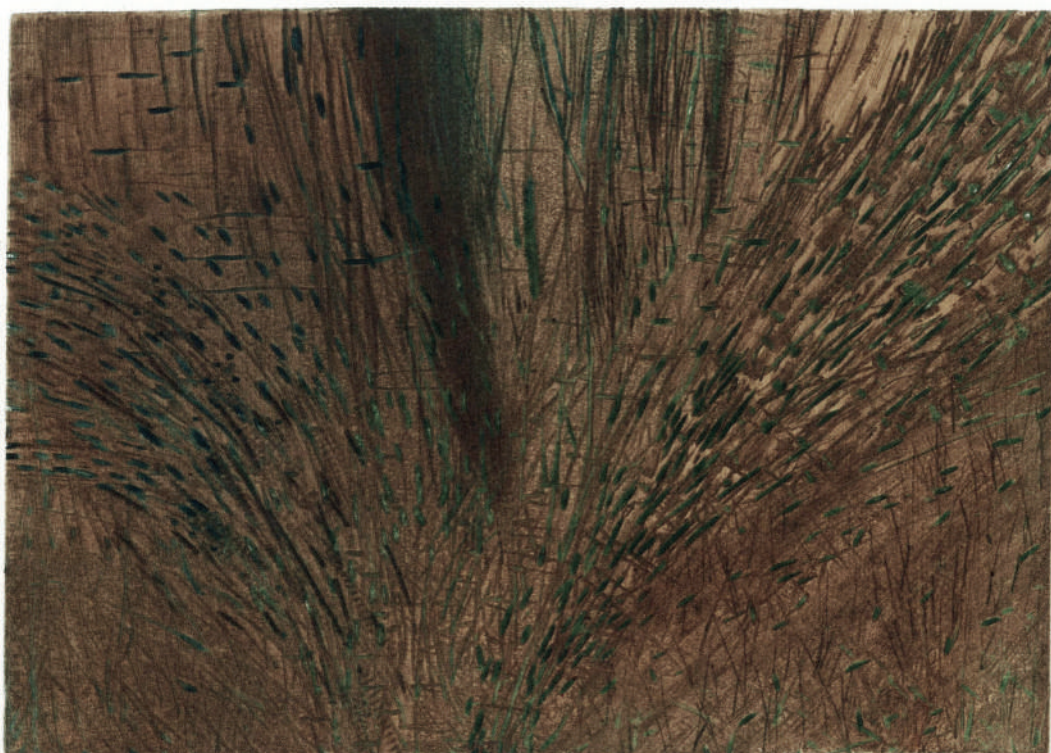
Obrázek 14 - Kombinace tisku z hloubky a reliéfu tištěného z výšky

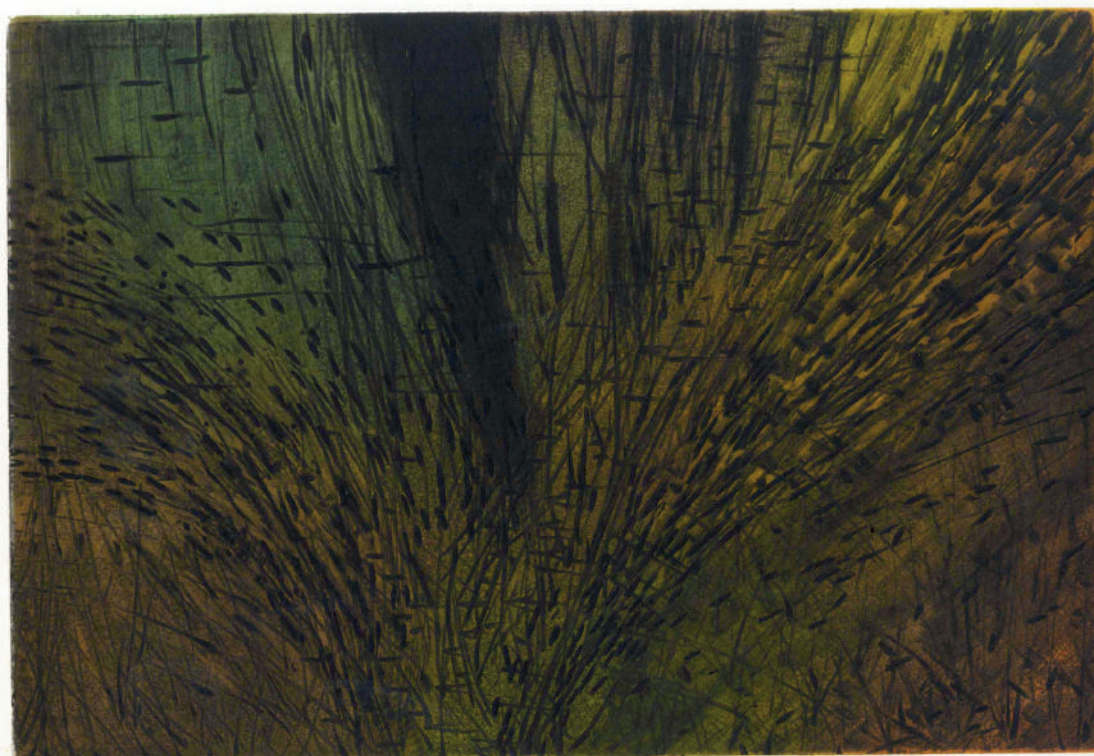
Obrázek 15 - Kombinace tisku z hloubky i z výšky

Obrázek 16 - Kombinace tisku z hloubky i z výšky

Obrázek 9 -Kombnace tisku z hloubky i z výšky

Obrázek 18 - Soutisk matrice s monotypem

Příloha 3

Obrázek 19 - Zaprášené kalafunové zmo

Obrázek 20 - Zatavení kalafunového zrna

Obrázek 21 - Kresba voskem

Obrázek 22 - Matrice v průběhu leptání

Obrázek 23 - Proces leptání

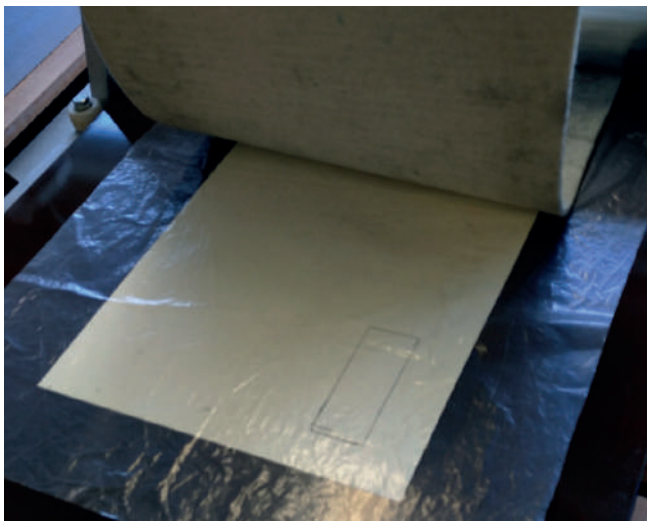
Obrázek 24 - Zatírání barvy

Obrázek 25 - Příprava papírů

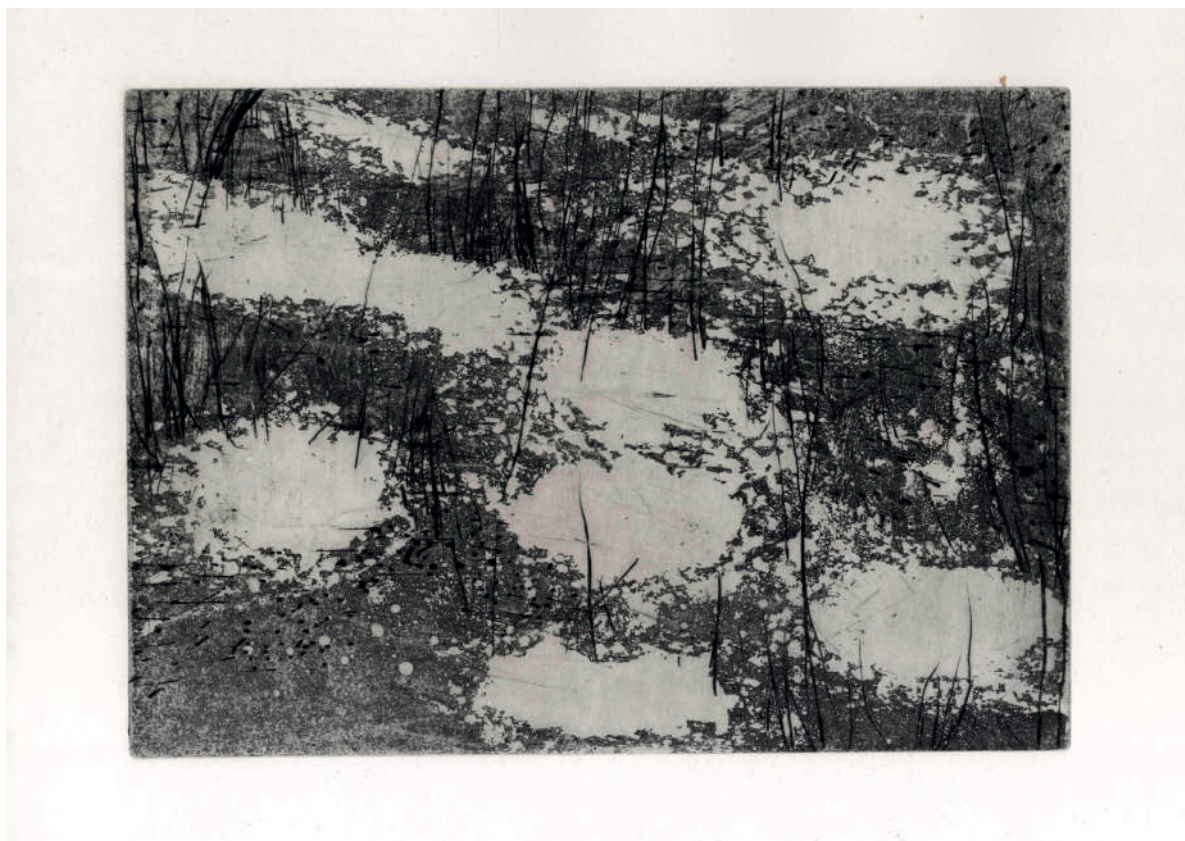
Obrázek 26 - Zatírání barvy

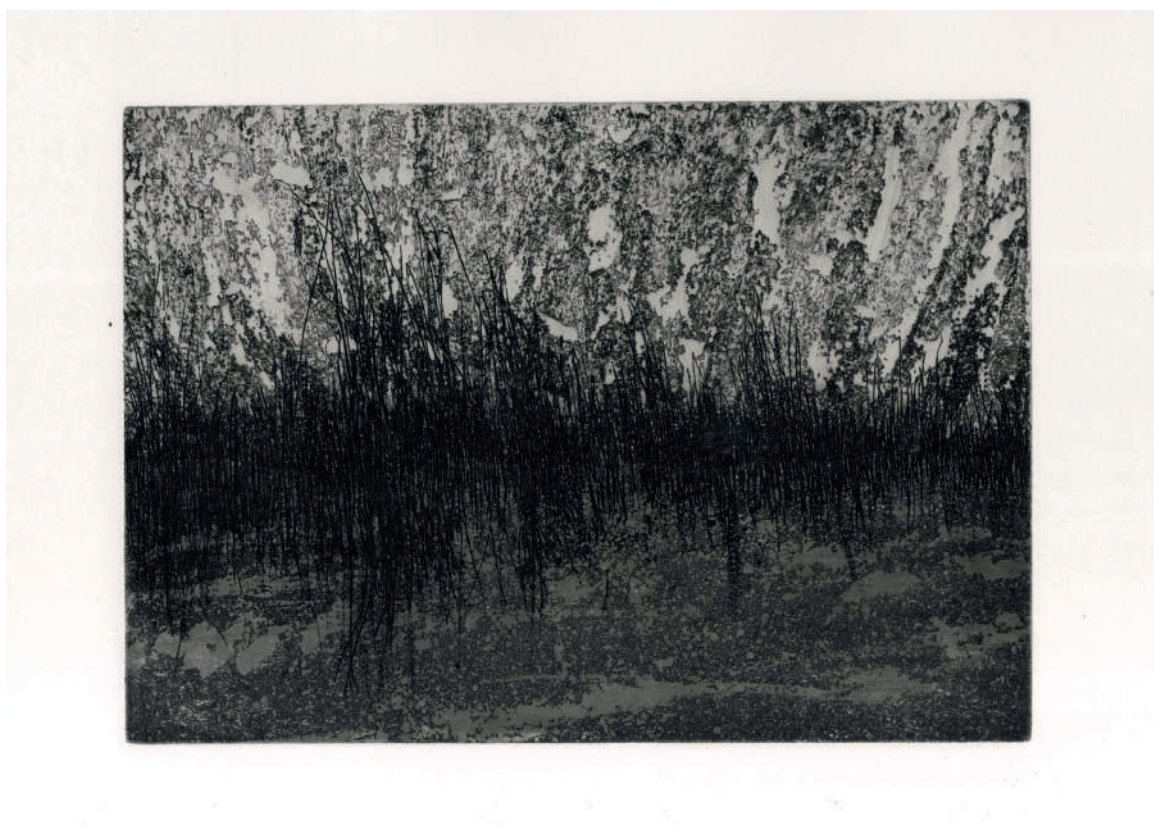
Obrázek 27 - Spasování

Obrázek 28 - Proces tisku

Obrázek 29 - Konečná ilustrace

Obrázek 30 - Konečná ilustrace